

ΚΕΙΜΕΝΟ: ΘΕΟΦΙΛΟΣ Δ. ΜΠΑΣΓΙΟΥΡΑΚΗΣ
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ: ΑΝΝΑ Α. ΚΑΛΑΪΤΖΗ

ΡΟΔΑΥΤΗ ΑΡΤΑΣ

ΟΔΗ ΤΟΥ ΞΗΡΟΒΟΥΝΙΟΥ

-Πώς θα χαρακτηρίσεις, παπα-Γιάννη, επιγραμματικά τη Ροδαυγή;

Ο συμπαθής ιερέας σκέφτεται λίγο κι ύστερα απαντάει: **Όαση του Ξηροβουνίου.**

Δεν θα μπορούσε να δώσει πιο εύστοχο χαρακτηρισμό. Η φύση μοιάζει να εξάντλησε όλη την αυστηρότητά της στο Ξεροβούνι, στις κατάσπαρτες από πέτρα και απόκρημνες πλαγιές του. Αμέσως μετά, η φύση ημέρεψε. Διάλεξε μια θέση στις ηλιόφωτες ανατολικές πλαγιές του κακοτράχαλου βουνού κι εκεί ξόδεψε αφειδώλευτα όλη την εύνοιά της. Στον τόπο αυτό, σε υψόμετρο 700-800 μέτρων, φωλιάζει η **Ροδαυγή.**

Η ΠΡΩΤΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Η Μαρία Παπαβασιλείου μιλάει με τόση θέρμη για τον τόπο της, που καταφέρνει να μας πείσει. Μέσα Σεπτέμβρη στο Συρράκο, στην πέτρινη αετοφωλιά της Πίνδου.

Αντί να στραφούμε βόρεια προς τη Μακεδονία και τη Θεσσαλονίκη, κατευθυνόμαστε ακόμη νοτιότερα, προς την Άρτα. Ισχυρότατος μαγνήτης γι' αυτή την τόσο μεγάλη απόκλιση από την πορεία μας είναι η **Ροδαυγή.**

Πράμαντα, Άγναντα, Γεφύρι της Πλάκας. Ελατοδάση και υπέροχα ορεινά χωριά. Πάνω ψηλά τα φοβερά **Τζουμέρκα**, με πύργους, πυραμίδες και άγριες κοψιές, βράχινο τείχος, καταλυτικό και αξεπέραστο. Στο θρυλικό Γεφύρι της Πλάκας το βλέμμα φεύγει για λίγο απ' τα βουνά, χαμηλώνει στη γλυκιά αγκαλιά του Άραχθου. Το τοπίο ημερεύει, προσωρινά όμως μόνον.

Καινούργιος όγκος ορθώνεται μεμιάς και κρύβει όλο το οπτικό πεδίο προς τη Δύση. Είναι το Ξεροβούνι, εχθρικό και αφιλόξενο, με γκρεμούς και κατακόρυφες πλαγιές, που μοιάζουν να ισορροπούν πάνω απ' τα κεφάλια μας. Η διαδρομή εξελίσσεται γοητευτική, γεμάτη εναλλαγές και εκπλήξεις, με στροφές, δρόμους στενούς και χωριουδάκια γραφικά.

Η Ροδαυγή μας καλωσορίζει απλωμένη αμφιθεατρικά σε μια κατάφυτη πλαγιά. Οι στέγες των σπιτιών, κατάσπαρτες σ' όλη αυτή τη μεγάλη έκταση, μοιάζουν με κόκκινες διακοσμητικές πινελιές μέσα στο πράσινο. Στην είσοδο του χωριού διχάζεται ο δρόμος. Το ένα τμήμα περνάει περιφερειακά από τις παρυφές της Ροδαυγής και συνεχίζει για την Άρτα. Το άλλο εισχωρεί στο κέντρο του οικισμού. Ειν' ένας δρόμος στενός, μια υπέροχη δίοδος ανάμεσα από δέντρα οπωροφόρα, κληματαριές, περιβολάκια και κήπους με

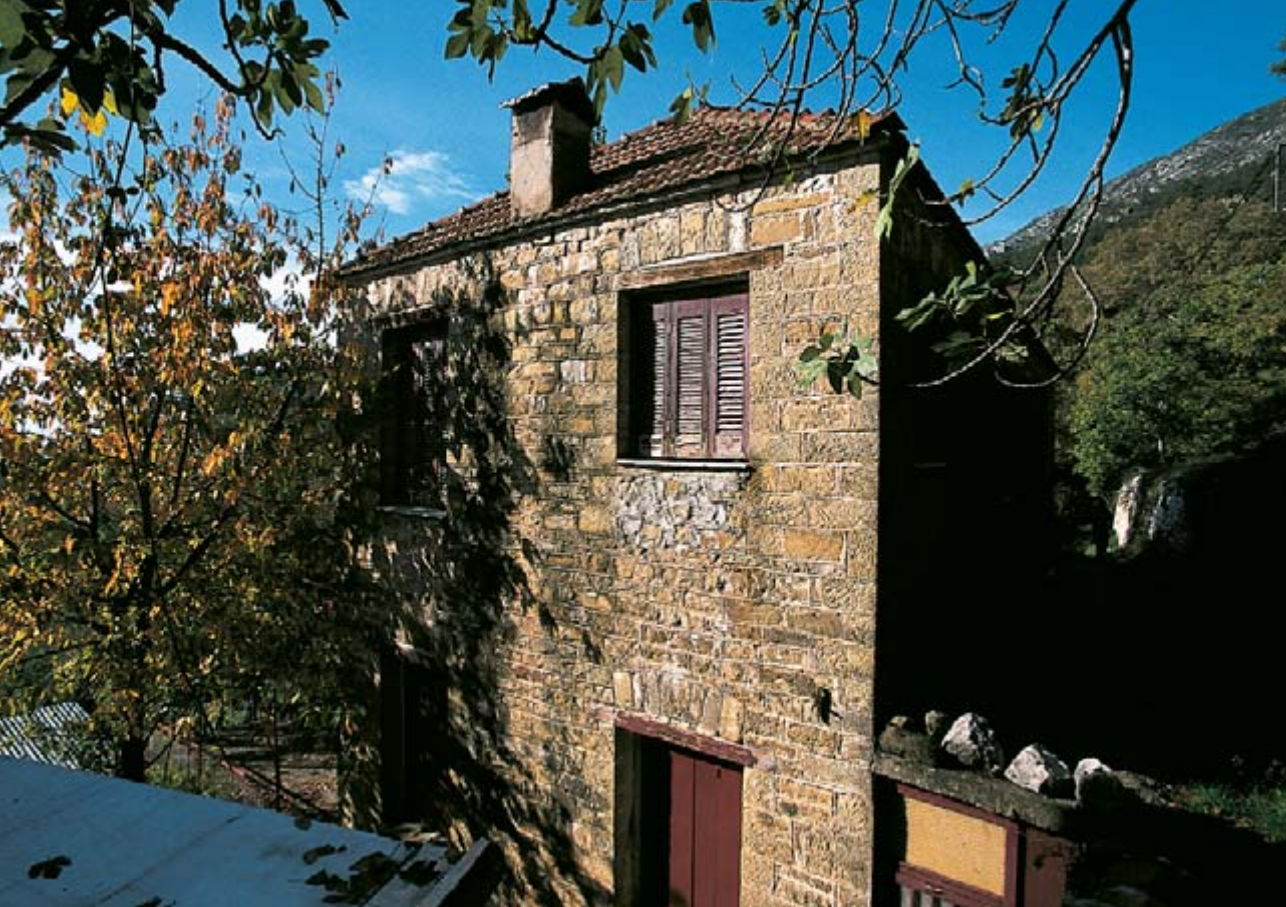
λουλούδια. Στο τέρμα αυτής της "Οδοῦ Ανθέων" καταλήγουμε, ταξιδιώτες ευτυχείς, στην πλατεία της Ροδαυγής, πλακόστρωτη, απλόχωρη, με τα πλατάνια και την πετρόχτιστη εκκλησία της Αγίας Παρασκευής. Η θέση της πλατείας είναι μοναδική. Από κάθε σημείο του ορίζοντα προβάλλει το περιγράμμα κάποιου κοντινού ή μακρινού ορεινού όγκου, το Ξεροβούνι, το Περιοπέρι, τα επιβλητικά Τζουμέρκα, τα Αγραφιώτικα βουνά. Κάτω χαμηλά διακό-

Ένα από τα πολλά παραδοσιακά πετρόχιστα σπίτια της Ροδαυγής.

Στο μικρό καφενεδάκι στο κέντρο του χωριού ο ζεστός ήλιος του Σεπτέμβρη είναι ιδιαίτερα απολαυστικός.

πτεται για λίγο το αυστηρό βουνίσιο ανάγλυφο από τη νοητική ροή και την τεχνητή λίμνη του Άραχθου. Νοτιότερα ακόμη, στις εσχαιές της όρασης, αστράφτουν στον ήλιο τα νερά του Αμβρακιού.

Τον χώρο στο ανατολικό τμήμα της πλατείας καταλαμβάνει ένα καφενεδάκι - ψισταριά, που έχει ακόμα, αυτή την εποχή, τα "τραπεζάκια έξω". Την ώρα αυτή του δειλινού πολλοί άνθρωποι απολαμβάνουν με ήσυχη κουβεντούλα τον καφέ τους. Δεν ξέρω, πόσο πολύ εκτιμούν το μεγάλο αυτό προνόμιο του τόπου τους ή, μετά από την μακρόχρονη συνήθεια, το θεωρούν ως κάτι αυτονόητο. Εμείς πάντως, οι επισκέπτες, αφηνόμαστε για αρκετή ώρα στην ανυπέροβλητη γαλήνη και ομορφιά, που εκπέμπει από κάθε της σημείο η πλατεία της Αγίας Παρασκευής στη Ροδαυγή.

ΞΕΝΩΝΑΣ ΜΑΡΟΥΣΙΩ ΣΠΙΤΙΚΗ ΦΙΛΟΞΕΝΙΑ ΚΑΙ ΘΑΛΠΩΡΗ

Η Μαρία μας υποδέχεται με ανοιχτή αγκαλιά στο "σπιτικό" της. Έτσι το νιώθουμε, από την πρώτη στιγμή, το κατάλυμα που δημιούργησε με τον αδελφό της το Βασίλη. Σαν προέκταση του δικού μας σπιτικού. Και την ίδια σαν φίλη, που τη γνωρίζουμε από χρόνια. Η Μαρία είναι αληθινή οικοδέσποινα, που συνδυάζει όλες τις αρετές της πατροπαράδοτης Ελληνικής φιλοξενίας: ενδιαφέρον, πρόθυμη εξυπηρέτηση και, πάνω απ' όλα, χαμόγελο και ευχάριστη διάθεση, μεταδοτική στον επισκέπτη. Στις μέρες που ακολούθησαν ποτέ δεν την είδαμε κακοδιάθετη, κουρασμένη ή εκνευρισμένη.

-Τι να σας προσφέρω αυτή την ώρα; Καφέ, τσάι ντόπιο του βουνού, γλυκό του κουταλιού, μηλόπιτα, λικέρ ή τσιπουράκι;

Την κοιτάμε αναποφάσιστοι.

-Για να σας βοηθήσω, το λικέρ έχει σαν πρώτη ύλη ρόδια από τις ροδιές μας, η μηλόπιτα είναι από ντόπια μήλα, το γλυκό κεράσι απ' τη μεγά-

λη κερασιά μας κι όσο για το τσίπουρο, το φτιάχνει κάθε χρόνο από "ζαμπέλλα" ο πατέρας μου. Το μόνο που εισάγεται είναι ο καφές.

-Θα προτιμήσουμε τα ντόπια προϊόντα, λέει η Άννα. Για μένα αρκούν ένα λικέρ και λίγο κερασιάκι.

-Αυτή η ζαμπέλλα που είπες πριν από λίγο, τι ακριβώς είναι Μαρία;

-Μια ιδιαίτερη ποικιλία μαύρον σταφυλιού, που ευδοκμεί άριστα στα ορεινά Τζουμερκοχώρια. Απ' όσο ξέρω, δεν μοιάζει με καμιά άλλη ποικιλία στη χώρα μας. Ακόμη πιο συναρπαστική είναι η ιστορία της αλλά γι' αυτήν θα μιλήσουμε κάποια άλλη φορά. Τσιπουράκι ζαμπελίσιο λοιπόν;

-Αναμφίβολα. Μου έχεις εξάψει πολύ την περιέργεια.

Από την αίθουσα υποδοχής περνάμε στο μπαλκόνι. Έχει σχήμα κεφαλαίου "Γ", με τη μικρότερη πλευρά του προς τα βόρεια, ενώ η μεγαλύτερη είναι ανοιχτή στα ανατολικά και στο νοτιά. Είναι ίσως η πιο γλυκιά ώρα της ημέρας. Ο ήλιος έχει χαθεί από ώρα πίσω απ' το ογκώδες Ξεροβούνι, η Ροδαυγή είναι

βυθισμένη στη σκιά. Στην άλλη ωστόσο άκρη του ουρανού ακτίνες της δύσης χρυσοκόκκινες φωτίζουν τα Τζουμέρκα και τ' Αγραφιώτικα βουνά, καθυστερώντας όσο μπορούν τον ερχομό της νύχτας. Κάθε λεπτό ανηφορίζουν πιο ψηλά κι αδυνατίζουν, την ώρα που αγγίζουν τις κορφές είναι σχεδόν ιώδεις. Τίποτε πια δεν μπορεί να εμποδίσει το σκοτάδι, που αργά-αργά καλύπτει τον ορίζοντα.

Υψώνω το ποτηράκι με το τσίπουρο ζαμπέλλας και, πριν το αγγίξω, νιώθω ένα άρωμα απαλό και ιδιαίτερο. Τι μου θυμίζει αυτό το άρωμα; Δεν ξέρω ακόμα. Βάζω στο στόμα μια μικρή γουλιά και την κρατάω για λίγα δευτερόλεπτα.

Με θαυμάσιο προσανατολισμό ο ξενώνας "Μαρούσιω", καλωσορίζει από πολύ νωρίς τον ήλιο που ανατέλλει.

Δωμάτια ευρύχωρα, επιπλωμένα με εξαιρετικό γούστο και μεράκι, χαρίζουν μια αίσθηση αρχοντιάς και ζεστασιάς στους επισκέπτες του ξενώνα.

Δεν κάνω λάθος, μου θυμίζει αγριοφράουλα. Η Άννα δίπλα μου πλαταγίζει τα χείλη μ' ευχαρίστηση. Το ρόδι είναι υπέροχο.

Νυχτώνει. Το Ξεροβούνι μας στέλνει την ανάσα του, ένα ψυχρό βοριαδάκι που κατεβαίνει απ' τους γκρεμούς. Η αίθουσα πρωινού και υποδοχής, με όλα τα φώτα αναμμένα, είναι έτοιμη να μας χαρίσει τη θαλπωρή της νύχτας. Είναι ένας εξαιρετικά όμορφος χώρος, που συνδυάζει αρμονικά την πέτρα στους τοίχους και το ξύλο στα ταβάνια και στο δάπεδο, όλα δουλεμένα αριστοτεχνικά και με σημασία στη λεπτομέρεια. Ένα ωραίο καθιστικό δημιουργείται στο νότιο τμήμα της αίθουσας, μπροστά από το μεγάλο τζάκι.

Τρία μεγάλα παράθυρα, ανοιγμένα προς την ανατολή, εξασφαλίζουν θέα στον ανοιχτό ορίζοντα και άπλετο φωτισμό. Εξαιρετική είναι και η συνολική διακόσμηση της αίθουσας, που σε κάθε σημείο φέρει αποτυπωμένη την καλαισθησία της Μαρίας. Πολλά βιβλία και περιοδικά είναι τοποθετημένα προς χρήση των επισκεπτών κοντά στη ρεσεψιόν με θέματα ταξιδιωτικά, ιστορικά, λαογραφικά από τη Ροδαυγή, την Άρτα, την Ελλάδα. Περίοπτη θέση ανάμεσά τους κατέχει όλη η σειρά του περιοδικού μας, με τα εξώφυλλα καλυμμένα με

χοντρό διάφανο πλαστικό για μεγαλύτερη προστασία.

Τα δωμάτια είναι πολύ όμορφα και διαφέρουν μεταξύ τους, καθένα έχει το δικό του χαρακτήρα, κάποια είναι ιδιαίτερα ρομαντικά. Όλα έχουν μεγάλες διαστάσεις και είναι επιπλωμένα και διακοσμημένα με εξαιρετικό γούστο και υψηλής ποιότητας υλικά. Τα δάπεδα και οι οροφές είναι από εκλεκτό ξύλο, όλα διαθέτουν αυτόνομη θέρμανση και τηλεόραση, ενώ πέντε απ' αυτά θαυμάσιο τζάκι.

Πριν πέσουμε για ύπνο, βγαίνουμε για λίγο στο μπαλκόνι. Η νύχτα γύρω μας είναι ψυχρή και φωτεινή, τα περιγράμματα των βουνών διακρίνονται στον ορίζοντα με μεγάλη ευκρίνεια. Οι μόνοι ήχοι που ακούγονται είναι από τους γρύλους ή από τα κουδουνάκια κάποιων κατσικιών. Ένα ή δύο αυτοκίνητα που περνούν σε απόσταση, απλά υπενθυμίζουν την ανθρώπινη παρουσία.

ΕΞΕΡΕΥΝΩΝΤΑΣ ΤΗ ΡΟΔΑΥΓΗ

Κάποιος μακρινός κόκορας σε ρόλο σαλπικτή φροντίζει σχεδόν καθημερινά για το πρωινό μας γεγρητήριο. Το ελαφρύ και υγιεινό κλίμα της Ροδαυγής μας ξυπνάει

απ' τα χαράματα. Υπάρχει όμως ένα ακόμη κίνητρο για να εγκαταλείψουμε το κρεβάτι μας. Είναι η καθημερινή προσδοκία της ανατολής του ήλιου πίσω απ' τα βουνά, κάπου ανάμεσα στα νότια των Τζουμέρκων και στις Αγραφιώτικες κορφές.

Άλλοτε ξεπροβάλλει μισοκρυμμένος πίσω από σύννεφα και ομίχλες, τόσο συνηθισμένες στην κοιλάδα του Άραχθου. Άλλοτε ανεβαίνει υπέρλαμπρος πίσω απ' τα βουνά, μεγαλειώδης, μα χωρίς ίχνος μυστηρίου. Άλλοτε πάλι αδυνατεί να βρει διέξοδο, τα σύννεφα είναι αδιαπέραστα. Μα υπάρχουν και πρωινά που φοράει την πορφύρα, επίσημη χλαμύδα και βάφει τη φύση με χρώματα μοναδικά και ανεπανόληπτα.

Ξυπνώντας λοιπόν με τον ήλιο απέναντί της κάθε πρωί η Ροδαυγή, δικαιοώνει απόλυτα τη νέα ονομασία της. Και λέμε "νέα", γιατί η παλιά ονομασία του χωριού ήταν **Νησιόστα**. Το 1881 υπήρξε χρονιά καθοριστική για τα εθνικά και διοικητικά όρια της περιοχής. Η Θεσσαλία και το ανατολικό του Άραχθου τμήμα του νομού Άρτας παραχωρούνται στην Ελλάδα, ενώ το δυτικό του ποταμού τμήμα παραμένει υπό τουρκική κυριαρχία. Σύνορο ανάμεσα στις δύο χώρες μπαίνει το ποτάμι και το χωριό χωρίζεται στα δύο: την **Νησιόστα Παλαιάς Ελλάδας** ή

Δώθε Νησίστα, που βρίσκεται στα ανατολικά του ποταμού και ανήκει στην Ελλάδα και την **Νησίστα Νέας Ελλάδας** ή **Πέρα Νησίστα**, που βρίσκεται στα δυτικά του ποταμού και ανήκει στην Τουρκία. Μετά την απελευθέρωση του 1912 τα δυο χωριά αποτέλεσαν δύο διαφορετικές κοινότητες, το πρώτο την κοινότητα **Κεντρικού** και το δεύτερο τη γνωστή μας Ροδαυγή.

Από τότε όμως εμφανίζεται στην ιστορία η Ροδαυγή; Στο Νοτιοανατολικό Ξεροβούνι εντοπίστηκαν αρχαιολογικές θέσεις των αρχαίων Μολοσσών, που αποδεικνύουν, ότι η

Όπως το τζάκι ζέστανε τον ξενώνα στην κρύα νύχτα του Οκτώβρη, έτσι και ο παπα-Γιάννης ζέστανε με την παρουσία του τις καρδιές μας.

Ροδαυγή σε εξέλιξη απέναντι από τα μπαλκόνια του ξενώνα "Μαρούσιω" της Ροδαυγής. Ένα θέαμα ανυπέρβλητο.

ευρύτερη περιοχή ανήκε στις Νοτιοανατολικές εσχατιές της Μολοσσίας. Ειδικότερα στο **"Ελληνικό"**, μια οχυρή θέση λίγο ψηλότερα από τον οικισμό των Πιστιανών - παρακείμενο της Ροδαυγής - διακρίνονται τα λείψανα μερικτών αρχαίων σπιτιών, κατασκευασμένων με ξερολιθιά. Στη θέση αυτή, που οι ντόπιοι ονομάζουν **"Ανεμόμυλο"**, σώζεται το καλύτερα διατηρημένο τμήμα του τείχους του οικισμού, κατασκευασμένο από μεγάλους ορθογώνιους λίθους. Από τον τρόπο της κατασκευής του ο αρχαιολόγος **Δάκαρης** το τοποθετεί χρονολογικά στους ελληνιστικούς χρόνους και οπωσδήποτε όχι πριν από τον 4ο αιώνα π.Χ.

Το 1951, κατά τη διάνοιξη του δρόμου Πιστιανών - Ροδαυγής, ανευρέθηκε τυχαία ένα χάλκινο ειδώλιο γυναικείας μορφής, που ο **Δάκαρης** το απέδωσε στη θεά Άρτεμη και το χρονολόγησε στους ρωμαϊκούς χρόνους. Την ίδια χρονιά ο **Δάκαρης** ευτύχησε να ανασκάψει ασύλητη ταφική θήκη Ελληνιστικών χρόνων, με αξιολογότερο εύρημα έναν χάλκινο κάδο με ίχνη επιχρυσώσης στα χείλη και τις λαβές και με διακόσμηση φύλλων κισσού. Σύμφωνα με τον ανασκαφέα, ο κάδος είναι εισηγμένος από

την περιοχή της Κάτω Ιταλίας και πιθανότατα από τον Τάραντα, που ήταν φημισμένο κέντρο κατασκευής τέτοιων αγγείων. Η χρονολόγησή του ανήκει στον 3ο αιώνα π.Χ. και αποτελεί σημαντική ένδειξη για την επικοινωνία της Ηπείρου με την Μεγάλη Ελλάδα. Δύο επιπλέον συλημένοι τάφοι ρωμαϊκών χρόνων αποδεικνύουν τη συνέχεια κατοίκησης ως τη ρωμαϊκή τουλάχιστον εποχή.

Άλλες ενδείξεις για την παλαιότητα κατοίκησης της περιοχής, βρίσκονται στην απόκρημνη χαράδρα "**Κακολάγκαδο**", ανάμεσα στην Ροδαυγή και στο "**Σουμέσι**". Στην τοποθεσία αυτή, η ροδαυγιώτικη παράδοση τοποθετεί τον

Η περίφημη πηγή στη θέση "Κακολάγκαδο" αποτελεί με το υπέροχο νερό της πόλο έλξης για τους ντόπιους και τους ξένους.

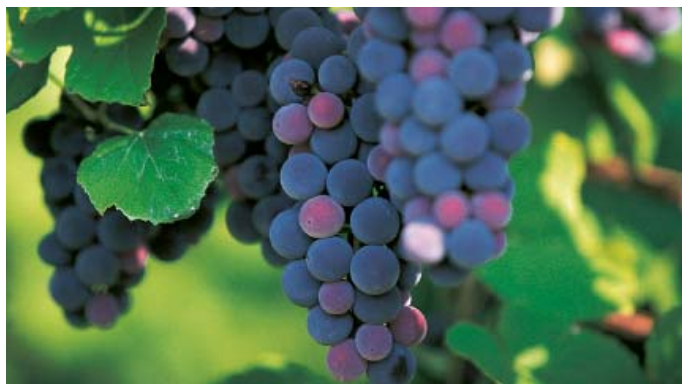
Μέσα στην πυκνή βλάστηση ξεχωρίζουν οι στενοί δρόμοι που οδηγούν στην κοιλάδα του Άραχθου, απόλυτα εξαφανισμένη κάτω από αδιαπέραστο στρώμα ομίχλης.

πρώτο οικισμό της Ροδαυγής με την ονομασία "**Αγία Παρασκευή**", που εγκαταλείφθηκε λόγω γιγαντιαίας κατολίπησης. Σε μια φυσικά οχυρή θέση της χαράδρας σώζεται ακόμη ένα τμήμα οχυρωματικού περιβόλου από μεγάλους ασβεστολιθικούς ογκόλιθους.

Τέλος, κάποια διάσπαρτα αποτμήματα κεραμιδιών και μερικά άβαφα όστρακα, που ανευρέθησαν στον συνοικισμό "**Λάψαινα**" κοντά στο ποτάμι και "**Παλιοχώρι**", βόρεια της Σκούπας, αποτελούν σοβαρές ενδείξεις κατοίκησης της περιοχής της Ροδαυγής κατά τους αρχαίους χρόνους.

Κάθε πρωί με μόνιμο συνοδό και ξεναγό μας τη Μαρία, ξεκινάμε ν' ανακαλύψουμε το σύγχρονο πρόσωπο της Ροδαυγής και την μεγάλη περιφέρεια που την περιβάλλει. Θα ήταν κουραστικό, να επιχειρήσω να περιγράψω με λεπτομέρειες κάθε διαδρομή και κάθε συνοικισμό που περιλαμβάνει η Ροδαυγή. Στην ουσία κάθε δρομίσκος - τσιμεντοστρωμένος ως επί το πλείστον - που κατηφορίζει προς τα ανατολικά και νότια του χωριού, μοιάζει να μας μεταφέρει στον παράδεισο. Τεράστια πουρνάρια, πλατάνια, βελανιδιές, ρείκια, κουμαριές, μηλιές, ροδιές, κερασιές, καρυδιές, καστανιές και τόσα άλλα ακόμα οπωροφόρα δέντρα, μας

Η περίφημη ποικιλία "Ζαμπέλλα", που παράγει το ζαμπελίσιο τσίπουρο, φημισμένο για το ιδιαίτερο άρωμά του.

Απόσταξη τσίπουρου στο παραδοσιακό καζάνι του Βασίλη Κασάρα.

Νοστιμώτατα κούμαρα αφθονούν σ' όλη την ευρύτερη περιοχή.

Η Μαρία Παπαβασιλείου στο μικρό οροπέδιο του λόφου του Αϊ-Γιάννη, απέναντι από την Ροδαυγή. Πιο ψηλά ο καταλυτικός όγκος του Ξηροβουνίου.

φέρνουν στο νου το φημισμένο Πήλιο στις ωραιότερες στιγμές του. Παντού άφθονα νερά, βρύσες με συνεχή ροή και δροσερό νερό, σπιτάκια χαμένα μέσα σ' αυτή την αφθονία της βλάστησης, με όμορφα λουλούδια και περιποιημένους λαχανόκηπους. Κάποια απ' αυτά τα σπίτια είναι παλιά, με θαυμάσια πέτρινη τοιχοποιία και στέγες από πλάκα ή κεραμίδι. Δεσπόζουσα θέση μέσα στην καταιγιστική βλάστηση κατέχει η "**Ζαμπέλλα**". Την συναντάμε παντού, σε αυλές σπιτιών, περιβόλια, μικρούς αμπελώνες ή παρυφές δρόμων, άλλοτε πειθαρχικά καλλιεργημένη σε σύρματα και κρεβατιές και άλλοτε αναρριχώμενη ατίθασα πάνω σε κορμούς μεγάλων δέντρων και κυρίως μουριών. Από όλα αυτά τα κλίματα κρέμονται άφθονα τσαμπιά με σκουροχρώμες ολοστρογγυλες ρώγες, που μέσα από τη χοντρή τους φλούδα κρύβουν τον τόσο ιδιαίτερα αρωματικό χυμό.

Ποια είναι όμως η ιστορική παρουσία της ζαμπέλλας στα Τζουμέρκα; Σύμφωνα με τον ερευνητή **Νικόλαο Παπακώστα** κατά τα έτη 1878 και 1897 ενέσκηψαν στην περιοχή των

Τζουμέρκων ασθένειες, που σχεδόν εξαφάνισαν όλα τα αμπέλια. Τότε εισήχθη στην περιοχή η ζαμπέλλα, ως ποικιλία ανθεκτική. Η προέλευσή της είναι αμερικάνικη, την μετέφερε ο **Χριστόφορος Κολόμβος**, ο οποίος - τιμής ένεκεν - της έδωσε το όνομα της Βασίλισσας της Ισπανίας Ισαβέλλας. Ο Ν. Παπακώστας στο βιβλίο του "**ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑ**" αναφέρει σχετικά: "*Ο Κολόμβος, κομίσας το κλίμα τούτο εξ Αμερικής, έδωσε το όνομα της προστατευσάσης αυτών Βασιλίσσης της Ισπανίας*".

Από αυτήν λοιπόν την ιστορική ποικιλία, βγαίνει κάθε φθινόπωρο το περίφημο ζαμπελίσιο τσίπουρο. Ήδη όμως η ζαμπέλλα κινδυνεύει. Κατά τον **Λάμπρο Ζιανίκα** "*τα τελευταία 5-10 χρόνια παρατηρείται κάθετη κάμψη στην καλλιέργεια και την απόδοση της ζαμπέλλας, που ίσως οφείλεται στην αλλαγή του τρόπου καλλιέργειας από αναρριχητικό σε αμπελίσιο ή στη χρήση ζιζανιοκτόνων ή στον τερματισμό του κύκλου ζωής της ή σε διάφορες άλλες αιτίες*".

Ένα πρωί ξεκινάμε από τον Ξενώνα και αμέσως μετά κατηφορίζουμε δεξιά προς τον συνοικισμό "**Περδικάρι**". Μέσα από μια

ονειρεμένη διαδρομή, φτάνουμε σε λίγα λεπτά στον λοφίσκο του Αϊ - Γιάννη, πάνω από τον οικισμό των Πιστιανών. Είναι ένα σημείο κορυφαίας θέας, τόσο προς τη Ροδαυγή, όσο και προς όλους τους γνωστούς μας ορεινούς όγκους και την κοιλάδα του Άραχθου. Καθώς χαμηλώνει ο λοφίσκος προς τα νοτιοανατολικά δημιουργείται ένα ωραιότατο δάσος από καστανιές με άφθονα κάστανια και κουμαριές με νοστιμώτατα κούμαρα.

Μερικές εκατοντάδες μέτρα προς τα ΒΔ, σ' έναν υψηλότερο λοφίσκο, δεσπόζει το εκκλησάκι της **Αγίας Παρασκευής** των Πιστιανών. Η τοποθεσία είναι εκπληκτική, κατάφυτη με

υπεραιωνόβιες καστανιές, κέδρα και πελώρια πουρνάρια. Μέσα σ' αυτό το υπέροχο φυσικό περιβάλλον, το πετρόχτιστο και πλακοσκέπαστο εκκλησάκι βρίσκεται σε απόλυτη αρμονία. Είναι ρυθμού βασιλικής, ξυλόστεγη, με τοιχοποιία από μαύρη πελεκητή πέτρα, που γενικά διατηρείται σε καλή κατάσταση. Περιτέχνες τοιχογραφίες καλύπτουν την ανατολική πλευρά του νάρθηκα και το εσωτερικό του κυρίως ναού. Δυστυχώς σε ορισμένα σημεία των τοίχων οι τοιχογραφίες έχουν υποστεί σοβαρές φθορές. Η συντήρησή τους είναι απαραίτητη και η σκεπή χρειάζεται επείγουσα στεγανοποίηση. Είναι άγνωστος ο ακριβής χρόνος ίδρυσης της εκκλησίας, εικάζεται όμως ότι χτίστηκε στο τέλος του 18ου με αρχές του 19ου αιώνα.

Ο οικισμός των Πιστιανών βρίσκεται τρία σχεδόν χιλιόμετρα νότια της Ροδαυγής και έχει τα ίδια μ' αυτήν μορφολογικά και γεωφυσικά χαρακτηριστικά, αραιή δόμηση και πλουσιότερη βλάστηση. Ενδιαφέρον παρουσιάζει η μικρή πλακοσκέπαστη βασιλική του **Αγίου Γεωργίου**, που έχει πολλές ομοιότητες με την Αγία Παρασκευή. Χτίστηκε στα τέλη του 18ου με αρχές του 19ου αιώνα και οι εξαιρετικές τοιχογραφίες είναι της ίδιας τεχνοτροπίας με

**Τοιχογραφίες
εξαιρετικής
τέχνης καλύπτουν
το εσωτερικό της
Αγ. Παρασκευής
των Πιστιανών,
κάποιες όμως
έχουν υποστεί
φθορές και
χρήζουν
επείγουσας
συντήρησης.**

της Αγίας Παρασκευής, ένδειξη ότι έγιναν από τον ίδιο τεχνίτη, την ίδια εποχή.

Γαστρονομικό πόλο έλξης αποτελεί η ταβερνούλα - ψησταριά του **Κώστα** και της **Σοφίας Βαρούχου**, στο κέντρο του χωριού, ακριβώς απέναντι από την εκκλησία της Παναγίας. Καθόμαστε κάτω από μια τεράστια κληματαριά ζαμπέλλας με τα τσαμπιά να κρέμονται πάνω απ' τα κεφάλια μας. Στη δροσερή νύχτα του Σεπτέμβρη απολαμβάνουμε θαυμάσια εξυπηρέτηση, νοστιμότητα ντόπια κρέατα και ζαχαβατικά από τον κήπο και στο τέλος την εκπληκτική προσφορά του καταστήματος μια τεράστια πιατέλα με απίθανη ποικιλία γλυκισμάτων.

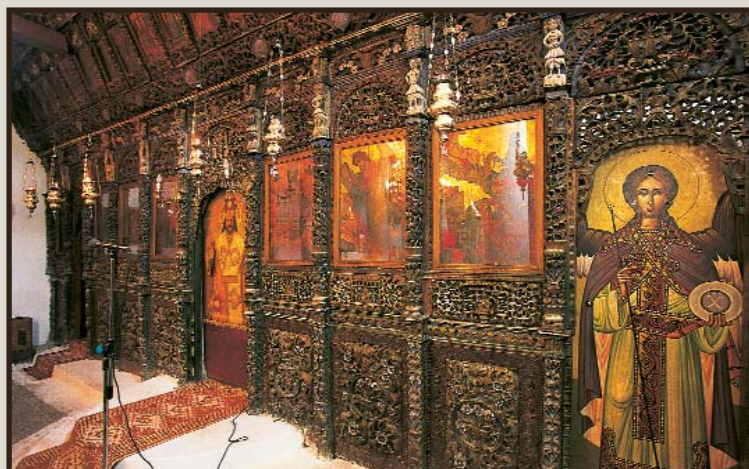
ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ ΤΗΣ ΑΓ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ

Ανάμεσα στις πολύωρες περιηγήσεις μας πάντα βρίσκουμε χρόνο για μια μικρή στάση στην πλατεία της Αγίας Παρασκευής. Άλλοτε για ένα καφέ ή τσιπουράκι στην ταβερνούλα της **Βαγγελιώς** με την υπέροχη κουζίνα της. Και άλλοτε απλά για ένα πέρασμα από αυτό το τόσο ειδυλλιακό σημείο του χωριού, με την κορυφαία θέα και την ζωντανή παρουσία των κατοίκων. Τα πρωινά των Κυριακών, και ιδιαίτερα μετά τη λήξη της Λειτουργίας, η πλατεία γεμίζει ασφυκτικά, ζει τις ωραιότερες στιγμές της.

Η δεύτερη επίσκεψή μας στη Ροδαυγή πραγματοποιείται στα τέλη του Οκτώβρη. Η Εθνική

Επέτειος μας βρίσκει μακριά από τον μεγαλειώδη εορτασμό της Θεσσαλονίκης, στο προαύλιο της Αγίας Παρασκευής. Εδώ δεν υπάρχουν λαμπρές παρελάσεις, πλήθος κόσμου και ηχηρά ονόματα της ηγεσίας του τόπου. Είναι μόνον τα λιγοστά παιδιά του Σχολείου της Ροδαυγής, οι κάτοικοι του χωριού και ο παπα-Γιάννης. Είμαι όμως βέβαιος, πως το προσκλητήριο από τη φωνή του παπα-Γιάννη των απόντων της Ροδαυγής που χάθηκαν για την πατριδα συγκλονίζει και συγκινεί όλων τις ψυχές, πολύ περισσότερο από οποιαδήποτε άλλη μεγαλειώδη εκδήλωση.

Κορυφαία στιγμή για τη Ροδαυγή και την πλατεία της θα αποτελέσουν οι λαμπρές εκδηλώσεις, που θα πραγματοποιηθούν το καλοκαίρι του 2004 και συγκεκριμένα στις 26 Ιουλίου, στη γιορτή της Αγίας Παρασκευής. Την ημέρα αυτή θα γιορτασθεί η σημαντική επέτειος της συμπλήρωσης 200 χρόνων από την ανέγερση της επιβλητικής αυτής εκκλησίας, μιας από τις ωραιότερες της Ηπείρου. Χτισμένη το 1804 με την εξαίρετη παραδοσιακή τοιχοποιία, η εκκλησία είναι μια πλακοσκέπαστη τρικλιτη θολωτή βασιλική με τρούλλο και με μεγάλες διαστάσεις. Ο κιονοστήρικτος εξωνάρθηκας με τις σπονδυλωτές πέτρινες κολώνες και το ωραιότατο ανεξάρτητο κωδωνοστάσιο συνθέτουν ένα έξοχο σύνολο, στολίδι πραγματικό, όχι μόνον του χωριού αλλά και ολόκληρης της περιοχής. Εντυπωσιακό, τόσο σε διαστάσεις όσο και σε καλλιτεχνική αξία, είναι το ξυλόγλυπτο τέμπλο, με διαμπερές σκάλισμα σε

Το περίφημο ξυλόγλυπτο τέμπλο της Αγ. Παρασκευής στη Ροδαυγή. Άρχισε να κατασκευάζεται το 1806 από καλλιτέχνες από τη Μοσχόπολη και ολοκληρώθηκε μετά από μια δεκαετία, λίγο πριν από την Επανάσταση.

Η περίφημη εκκλησία της Αγ. Παρασκευής στη Ροδαυγή. Στις 26/27 Ιουλίου του 2004, θα γιορτασθεί με λαμπρές εκδηλώσεις η επέτειος των 200 χρόνων από την ανέγερσή της.

ξύλο καρυδιάς.

Η αναφορά μας στην εκκλησία και την πλατεία της Ροδαυγής θα ήταν ημιτελής, αν δεν κάναμε μια - συνοπτικότερη έστω - μνεία, στο μεγάλο πανηγύρι της Αγίας Παρασκευής, με τον ονομαστό χορό του, το **"Καγκελάρι"**. Στην εξαιρετική σχετική μονογραφία του ο **Γεώργιος Χ. Κομτζιάς** χαρακτηρίζει το Καγκελάρι ως *"ομφάλιο λώρο, που μας κρατά δεμένους με τη γενέθλια γη και ο γυρισμός σ' αυτήν είναι για τον καθένα μας ένα ζωικό αναβάπτισμα"*.

Ο εορτασμός της Αγ. Παρασκευής στη Ροδαυγή διαρκεί δυο ημέρες, τη 26η και 27η Ιουλίου. Στις 26 είναι η παραμονή, ενώ στις 27 (του Αγ. Παντελεήμονα) γιορτάζεται το κυρίως πανηγύρι. Η ρύθμιση αυτή καθιερώθηκε από τους παλιότερους για να μπορούν να γιορτάζουν την Αγ. Παρασκευή και στη **Φτέρη**, το μικρό χωριό χαμηλά στο ποτάμι, απέναντι από τη Ροδαυγή.

Σύμφωνα με τον Γ. Κομτζιά "... οι εκδηλώσεις του πανηγυριού βαστούσαν όλη μέρα με μικρή διακοπή το μεσημέρι. Το απόγευμα, μετά το φαγοπότι και το γλέντι στο σπίτι, έβγαναν όλοι μαζί στο δρόμο και τραβούσαν για την πλατεία, με την καινούργια περιποιημένη φορεσιά τους, την "πανηγυριώτικη". Εκεί το γλέντι ξανάρχιζε.

Εθνική Επέτειος της 28ης Οκτωβρίου στη Ροδαυγή, εορτασμός λιτός και απέριπτος, κάτω από το επιβλητικό καμπαναριό της Αγ. Παρασκευής.

"Καγκελάρι", χαρακτηριστικές παλιές φωτογραφίες από τον κορυφαίο χορό της Ροδαυγής.

Τούτος ο απογευματινός χορός του πανηγυριού ήταν ο πιο επίσημος και ο πιο σπουδαίος της χρονιάς. Σε τούτον παρευρίσκονταν όλοι οι χωριανοί αλλά και πολλοί ξένοι. Εδώ θα τους έβλεπαν και θα ξεχώριζαν την ομορφιά, τη λεβεντιά, τη χάρη στο χορό, το καλό ντύσιμο και το σεμνό φέρσιμο των κοριτσιών. Αργότερα, και ενώ ο ήλιος άρχιζε να βασιλεύει, ξεκινούσε το πιο ξακουστό απ' όλα τα τραγούδια και ο πιο περιφημος απ' όλους τους χορούς, το Καγκελάρι. Εδώ δεν είχαν θέση τα όργανα. Οι χορευτές, πιασμένοι θηλυκωτά, χόρευαν και τραγουδούσαν".

Δυστυχώς ο χώρος δεν μας επιτρέπει να επεκταθούμε όσο θα θέλαμε για το Καγκελά-

ρι, που εκτός από τις 27 Ιουλίου, χορεύεται και την Τρίτη της Λαμπρής. Η ονομασία του οφείλεται, είτε στη λέξη "κάγκελο" - επειδή οι χορευτές είναι συνδεδεμένοι όπως τα κάγκελα - είτε στα "καγκέλια" ή "καγκελίσματα", τα διπλώματα δηλαδή του κύκλου, που κάνουν στο χορό οι χορευτές. Οι ρίζες του χάνονται στα βάθη του χρόνου, είναι όμως ήδη γνωστός στα χρόνια της Τουρκοκρατίας. Σύμφωνα με τον **Στ. Φίλο**, "από το ύφος του, τις μονότονες κινήσεις και την καθολική σχεδόν συμμετοχή των πανηγυριστών, φαίνεται ότι είναι αρχαϊκό λείψανο, μέσο συμμετοχής και εκδηλώσεων κοινών συναισθημάτων από μεγάλες ομάδες

παρακολούθηση - ελάχιστη αξία θα είχαν. Θα περιορισθούμε μόνον να αναφέρουμε τα λόγια του 85χρονου Ροδαυγιώτη **Βαγγέλη Σταύρου** τον Απρίλιο του 2002 στον συγγραφέα του βιβλίου Γ. Κομζιά: "Το Καγκελάρι εκείνα τα χρόνια το παρακολουθούσαν και οι Τούρκοι. Κάθονταν στα σκαλιά της εκκλησίας και γύρω-γύρω στην πλατεία, έβλεπαν τους Έλληνες να χορεύουν και χαιρόνταν, γιατί τους άρεσε σαν θέαμα. Για να μπορούν λοιπόν να ξεφύγουν οι χωριανοί από την έντονη αυτή παρουσία των Τούρκων, σκέφτηκαν να κάνουν στο χορό τα καγκέλια και το στανροκάγκελο, για να συνεννοούνται χωρίς να τους παίρνουν οι

λαού".

Ένας γερο Ηπειρώτης από τους Παπαδάτες Πρεβέζης, που χόρευε στο χωριό του αυτό το χορό πριν από το 1912 είπε: "Για μας το Καγκελάρι ήταν ξέσπασμα. Με τα σφιχτοδεμένα χέρια μας ήταν σαν να δίνανε ο ένας στον άλλο θάρρος. Και το πάτημά μας στο σκοπό του χορού ήταν δυνατό και οργισμένο. Έμοιαζε σαν να πατούσαμε την τυραννία".

Δεν θα επεκταθούμε στο τελετουργικό και στις τεχνικές λεπτομέρειες του χορού. Άλλωστε χωρίς τη συμμετοχή

- ή έστω την

Τούρκοι μυρωδιά".

Τοποθεσία πολύ αξιόλογη κοντά στο κέντρο του χωριού είναι η ονομαζόμενη "**Μπέσιχο**" (από την τούρκικη λέξη "μπέσα" που σημαίνει πίστη, εμπιστοσύνη). Από εδώ περνάει το ομώνυμο ρέμα που πηγάζει από τη θέση "Μπιστούρα" - στα βόρεια, πάνω από το χωριό.

Πηγή "Μπέσιχο", ένα ονειρεμένο φυσικό περιβάλλον, όπου δύσκολα διεισδύει ο ήλιος. Η έξοχη διαμόρφωση του χώρου οφείλεται στον εφοπλιστή Δ. Αράπη, προσφορά το 1995 στη μνήμη των γονέων του.

Στη διαδρομή από τη Ροδαυγή προς το Περδικάρι, το μικρό κοπάδι προβάτων έχει καταλάβει εξ ολοκλήρου το στενό οδόστρωμα.

Ένα τμήμα της Ροδαυγής από την τοποθεσία "Μπιστούρα", με την κοιλάδα του Άραχθου και τ' αντικρινά βουνά.

Ακολουθούμε την πινακίδα από το κέντρο της Ροδαυγής και μετά από 200 μ. βατού δρόμου καταλήγουμε σ' ένα μικρό πλάτωμα, κάτω από τεράστια πλατάνια, κισσούς και καρυδιές. Μερικές δεκάδες μέτρα πιο κάτω βρίζεται η περίφημη πηγή "Μπέσιχο", που στο παρελθόν παρείχε κινητήρια δύναμη στον βακούφικο νερόμυλο και στον μύλο των Μαραίων. Εδώ κάποτε συγκεντρώνονταν οι γυναίκες της Ροδαυγής για να πλύνουν τα ρούχα της οικογένειας και από εδώ επίσης κουβαλούσαν το νερό με βαρέλες, που ήταν δεμένες στην πλάτη με τριχιά.

Η τοποθεσία βέβαια, που περισσότερο από κάθε άλλη διεκδικεί τον τίτλο του "εξώστη της Ροδαυγής" είναι η "**Μπιστούρα**". Φτάνει κανείς σ' ένα δεκάλεπτο περίπου με μονοπάτι που ανηφορίζει, πάνω από τα τελευταία σπίτια του χωριού. Υπάρχει όμως και οδική πρόσβαση από τον ασφαλτοστρωμένο δρόμο Ροδαυγής - Φανερωμένης. Σε απόσταση ενός χιλιομέτρου πάνω από τη Ροδαυγή αρχίζει στα δεξιά δασικός δρόμος, που μετά από μερικές εκατοντάδες μέτρα, καταλήγει πάνω από τη Μπιστούρα. Σύμφωνα με τον Κ. Α. Διαμαντή, "*Μπιστούρα ονομάζεται ογκοβράχος χιλιοετημένος που κάτω σχηματίζει συνήθως σπηλιά*

και μοιάζει να είναι σωρός μεγάλος από κολημένα πετραδάκια ασβεστόλιθου". Παρατηρώντας τη σύσταση των βράχων, είμαστε σε θέση να διαπιστώσουμε την ακρίβεια της παραπάνω περιγραφής. Ο δασικός δρόμος - όχι ιδιαίτερα βαθός σε συμβατικά αυτοκίνητα - καταλήγει σ' ένα επίπεδο λιβαδάκι, που προβάλλει αναπάντεχα μέσα στο δάσος. Στην άκρη του, κάτω από τους ασβεστολιθικούς βράχους της Μπιστούρας, χάσκει ένας απότομος γκρεμός, που μας χαρίζει την πανοραμικότερη θέα προς το χωριό, τα Τζουμέρκα και τα υπόλοιπα βουνά, τον Άραχθο και την τεχνητή του λίμνη, ως τις εσχατιές του νότιου ορίζοντα στη θάλασσα του Αμβρακικού. Στα βόρεια του μικρού λιβαδιού αρχίζει ευδιάκριτο μονοπάτι, που διασχίζει ένα υπέροχο μεικτό δάσος από πεύκα και κυπαρίσσια με λεπτούς και πανύψηλους κορμούς. Σε λιγότερο από ένα πεντάλεπτο το μονοπάτι καταλήγει σ' ένα δεύτερο σημείο θέας, εξίσου συναρπαστικό με το πρώτο, όπου το Δασαρχείο έχει εγκαταστήσει ένα ξύλινο παρατηρητήριο.

ΣΤΙΣ ΕΞΟΧΕΣ ΚΑΙ ΣΤΙΣ ΟΧΘΕΣ ΤΟΥ ΑΡΑΧΘΟΥ

Από τα ψηλώματα της Μπιστούρας σε υψόμετρο 900 περίπου μέτρων, κατηφορίζουμε χαμηλότερα από τη Ροδαυγή, στις εξοχές και τις όχθες του Άραχθου. Για το περίφημο ποτάμι, που το όνομά του έχει συνδεθεί άρρηκτα με το θρυλικό "Γεφύρι της Άρτας", γράφει στα "Απαντά" του ο Κ. Α. Διαμαντής: "Ο Άραχθος είναι το ποτάμι της Άρτας, που πηγάζει από τα δυτικά του Λάκμονα στη θέση "Όξνά του Δεσπότη". Μέχρι το υψίπεδο των Ιωαννίνων λέγεται Μετσοβίτικος. Εκεί δέχεται στη δεξιά όχθη τα νερά του Διπόταμου (Μπαλντούμα), που σχηματίζεται από δύο ποταμάκια: το Ζαγορίτικο και το Βαρβαπόταμο.

Από τη συμβολή του Μετσοβίτικου και Διπόταμου, το ποτάμι παίρνει το όνομα Άραχθος. Όλο το μήκος ως τις εκβολές του στον Αμβρακικό κόλπο, είναι 143 χιλιόμετρα".

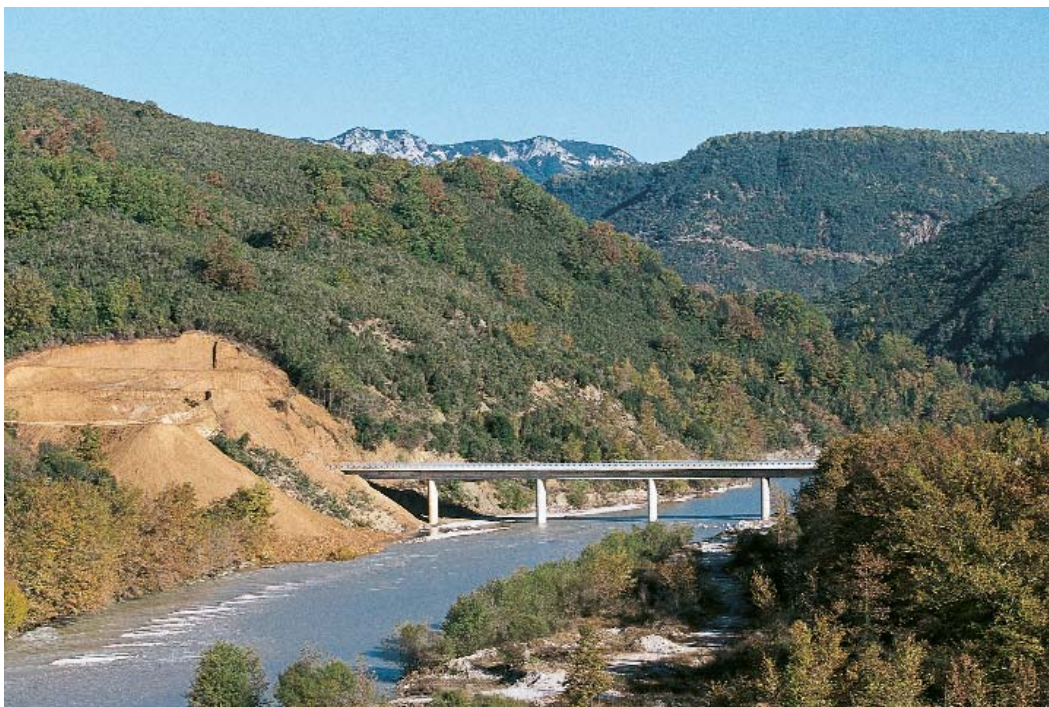
Από πολλά σημεία μπορεί κάποιος να προσεγγίσει το ποτάμι και κυρίως από τους

Νοέμβριος στη Ροδαυγή, το φθινόπωρο στις καλύτερες στιγμές του. Πίσω η ωραία τεχνητή λίμνη του Άραχθου που δημιουργήθηκε μετά την κατασκευή του φράγματος του Πουρναρίου.

Με τα δισάκια στους ώμους και αψηφώντας την πολύωρη διαδρομή, οι τρεις γερόντισσες από τη Ροδαυγή επιστρέφουν από το προσκύνημά τους στον Άγιο Βησσαρίωνα του Άμμου.

Η καινούργια γέφυρα του "Τζαρή" κάτω από τη Σκούπα, που συνδέει με ασφάλεια τις δυο όχθες του Άραχθου.

σνοικισμούς "Άμμος", "Καθαραβούνι" και "Σουμέσι". Η πρώτη μας διαδρομή - που είναι και η συντομότερη - έχει ως προορισμό τον σνοικισμό Άμμο. Σύμφωνα με τον Κ. Α. Διαμαντή, "ο Άμμος βρίσκεται ανάμεσα στα Πιστιανά, στο Ποτάμι και στους σνοικισμούς Καθαραβούνι, Κερασίτσα και Περδικάρι. Στον Άμμο είναι χτισμένη η εκκλησία του Αγίου Βησσαρίωνα και στο ποτάμι υπήρχε παλιά ο νερόμυλος του Πολίτη. Εκεί ήταν και "πόρος" (πέρασμα), από όπου περνούσε ο κόσμος στο αντικρινό χωριό Τραπεζάκι".

Στα πεντέμισα χιλιόμετρα που μεσολαβούν από το χωριό ως την ακροποταμιά, το φυσικό περιβάλλον είναι εκπληκτικό, με όλη την γνωστή ποικιλία και αφθονία της βλάστησης. Μέσα σ' αυτό τον παράδεισο, μακριά από θορύβους και ανθρώπους, παραμένουν ακόμη μερικά, πετρόχτιστα και πλακουκέπαστα αγροτόσπιτα, που διατηρούν αναλλοίωτη την αρχιτεκτονική παράδοση του τόπου. Περιβάλλονται από πλούσιες καλλιέργειες, οπωροφόρα δέντρα και λαχανόκηπους, ενώ βέβαια, πανταχού παρούσα είναι η περίφημη ζαμπέλλα, όχι μόνον σε αμπελώνες αλλά και σκαρφωλωμένη παραδοσιακά σε κορμούς μεγάλων δέντρων και κυρίως μουριών.

Με πολλή ζέση - λόγω του χαμηλού υψομέτρου και της προφυλαγμένης κοιλάδας - φτάνουμε στην ακροποταμιά, σ' ένα μικρό πλακόστρωτο πλάτωμα απέναντι από το χωριό

Χαμένοι μέσα στη ζούγκλα που σχηματίζει η παρθένα βλάστηση στο ρέμα "Δαιμονότρυπες".

Τραπεζάκι.

Μπροστά μας ο Άραχθος συνεχίζει ήρεμος την προαιώνια πορεία προς τον τελικό του προορισμό, ο ήχος της ροής του μοιάζει με σιγανό μουρμουρητό. Καθόμαστε στη σκιά μιας υπεραιωνόβιας αγριομουριάς, που από ένα σημείο του κορμού της έχει φυτρώσει - σαν οισμαία - μια μικρή αγριοσυνκιά! Ολόγυρά μας είναι διάχυτο το λεπτό άρωμα της μέντας, είναι στιγμές απίστευτης γαλήνης και ομορφιάς.

Η δεύτερη προσέγγιση στο ποτάμι γίνεται από τον συνοικισμό Σουμέσι, 4 χιλιόμετρα βόρεια της Ροδαυγής. Τη φορά αυτή μας συνοδεύει και ο **Πέτρος Μπαρτζώκας**, φυσιολάτρης και γνώστης όλης της περιοχής. Με ταμεινόδρομο αρχικά και μετά χωματόδρομο, φτάνουμε μετά από οχτώμισα χιλιόμετρα στο ποτάμι. Η διαδρομή έχει πάντα την ίδια ομορφιά, φυσικό περιβάλλον ανυπέροβητο. Αφήνουμε το αυτοκίνητο και αρχίζουμε να βαδίζουμε πάνω στα αναρίθμητα στρογγυλεμένα βότσαλα της κοίτης με κατεύθυνση βόρεια, αντίθετη με τη ροή του ποταμού.

Κάποια στιγμή ο Πέτρος εγκαταλείπει την πορεία στην κοίτη και χάνεται σ' ένα μονοπάτι.

Είναι αρκετά δύσβατο και ανηφορίζει παράλληλα με την κοίτη ενός ρέματος, που ο Πέτρος ονομάζει "Δαιμονότρυπες". Ξαφνικά έχουμε την αίσθηση ότι διασχίζουμε μια ζούγκλα. Όλα τα δέντρα και οι θάμνοι της περιοχής μοιάζουν να έχουν συγκεντρωθεί, σ' ένα εντυπωσιακό και αξεδιάλυτο σφιχταγκάλιασμα. Προλαβαίνω να διακρίνω πλατάνια, πουρνάρια, φράξους, ιτιές, αριές, αγριοφουντουκιές, κουμαριές, ρείκια, κισσούς, κλιματσίδες, αβατσινιές, ακακίες, αγριοστριανταφυλλιές, λαδανιές και άφθονα κυκλάμινα. Μετά από λίγο η πορεία μας γίνεται απαγορευτική, γιατί περνάει μέσα από το ρέμα. Επιστρέφουμε στις ανοιχτωσιές του Άραχθου, εντυπωσιασμένοι από αυτό το απίστευτα παρθένο περιβάλλον.

Η τρίτη μας προσέγγιση στον Άραχθο γίνεται από τον οικισμό της Σκούπας, επτάμισα χιλιόμετρα βόρεια της Ροδαυγής. Κατηφορίζουμε από το κέντρο του οικισμού, διασχίζουμε την καινούργια γέφυρα *Τζαρή* και βγαίνουμε σ' αντικρινά χωριά από όπου για αρκετή ώρα έχουμε υπέροχη θέα από ψηλά, στο ποτάμι και στο φράγμα.

ΣΤΑ ΥΨΙΠΕΔΑ ΤΗΣ ΦΑΝΕΡΩΜΕΝΗΣ

Ός τελευταίο σημείο της περιπλάνησής μας στην περιοχή της Ροδαυγής αφήσαμε την "Φανερωμένη". Εναν μικρό οικισμό, σχεδόν ακατοίκητο το χειμώνα και αθέατο σ' ένα υψίπεδο ιδιαίτερου φυσικού κάλλους. Η πρώτη μας επίσκεψη πραγματοποιείται τον Σεπτέμβριο. Ακριβώς πάνω από τον ξενώνα ανηφορίζει με στροφές ένας ασφαλτοστρωμένος δρόμος. 5 περίπου χιλιόμετρα πιο πάνω, στην κορυφή του αυχένα, ο δρόμος γίνεται χωμάτινος και κατηφορίζει προς την κοιλάδα της Φανερωμένης.

Είναι ένα μακρόστενο και ευρύτατο υψίπεδο, που, εντελώς αναπάντεχα, ξεπροβάλλει μέσα από κατοτράχαλα βουνά. Διάσπαρτα εδώ κι εκεί διακρίνονται τα λιγοστά σπίτια του οικισμού, που στο κέντρο του, δεσπόζει η εκκλησία της Παναγίας Φανερωμένης. Είναι μονόκλιτη θολωτή βασιλική χωρίς τρούλλο. Κτίστηκε το 1800. Οι πολύ καλές τοιχογραφίες φιλοτεχνήθηκαν το 1803, δυστυχώς όμως είναι δυσδιάκριτες από την αθάλη τύσων χρόνων. Διασχίζουμε κατά μήκος του βόρειου άξονα τον

οικισμό, εντυπωσιασμένοι από την πληθώρα των δέντρων καρυδιάς.

-Σ' αυτό το υψόμετρο των 1.050 μέτρων τα καρύδια είναι άριστης ποιότητας, λέει η Μαρία. Κάθε χρόνο έρχομαι και βρίσκω εδώ την κυρά-Γιαννούλα. Από αυτήν προμηθεύομαι τα καρύδια της χρονιάς για τα διάφορα γλυκίσματα. Την συναντάμε στις παρυφές του οικισμού, να

βόσκει ολομόναχη τα γελάδια της. Στα 85 της σήμερα η κυρά-**Γιαννούλα Κώστα**, είχε την ατυχία να χάσει τον άντρα της σε ηλικία 32 ετών. Από τότε έζησε με το μοναχοπαίδι της, το **Χρήστο**, μέσα στις κακουχίες και τις στερήσεις, με συμμάχους όμως πολύτιμους το πείσμα, την αξιοσύνη της και τη συμπάραση των πεθερικών της. Έρχονταν να τη

Οικισμός της Φανερωμένης. Μερικά αραιά διάσπαρτα σπίτια στο εκπληκτικό οροπέδιο, που σε υψόμετρο 1100 περίπου μέτρων, είναι αθέατο μέσα στα βουνά.

Αληθινή ηρωίδα η κυρα-Γιαννούλα, παρά τα 85 της χρόνια εξακολουθεί να ζει μεγάλα διαστήματα του χρόνου στη μοναξιά της Φανερωμένης.

Η τεχνολογία έκανε το θαύμα της. Χάρη στο κινητό της Μαρίας Παπαβασιλείου η κυρα-Γιαννούλα μιλάει με την εγγονή της στην Αθήνα.

Ένα ελάχιστο δείγμα από τα εντυπωσιακά αρχαία οικοδομήματα που έχουν ανεβρεθεί στο Όρραον.

βρουν οι προξενήτρες και τις έδιωχνε. Δεν ξαναπαντρεύτηκε ποτέ. Μετά από 53 χρόνια η ανάμνηση του άντρα της παραμένει ολοζώντανη.

-Ευτυχώς έχω το γιο μου και τα εγγόνια μου, τα δέντρα, τα γελάδια μου και κάτω στον κάμπο σπίτι και ελιές. Δεν έχω παράπονο. Η υγεία μου είναι καλή. Πόνο στο κεφάλι μου δεν γνώρισα ακόμα. Νιώθω σαν κοπέλα 18 χρονών.

Δεν βρίσκω καθόλου να υπερβάλλει. Είναι ζωηρή και αεικίνητη, σφίγγει χέρι σαν άντρας. Δίπλα η Μαρία σχηματίζει έναν αριθμό στο κινητό της. Αμέσως μετά λέει χαρούμενα: *Κυρά Γιαννούλα, έλα να μιλήσεις με την εγγονή σου τη Γιαννούλα στην Αθήνα.*

Πετάγεται από χαρά η γερόντισσα και πιάνει το τηλέφωνο. Για μερικά λεπτά την παρακολουθούμε να μιλάει ευτυχισμένη με την εγγονή της, αυτή από την ερημιά της Φανερωμένης κι εκείνη από το κέντρο της Αθήνας.

-Να σ' έχει ο Θεός καλά Μαρία μου. Μου έδωσες μεγάλη χαρά. Τα καρύδια όμως δεν έγιναν ακόμα. Πρέπει να ξανάρθεις.

Ένα μήνα μετά, στα τέλη του Οκτώβρη, ξεκινάμε και πάλι για τη Φανερωμένη. Τη φορά όμως αυτή αποφασίζουμε ν' ακολουθήσουμε μια ελάχιστα γνωστή βουνίσια διαδρομή με

αφετηρία το Καστρί, 12 χιλιόμετρα ΝΔ της Ροδανγής. Σε απόσταση ενός χιλιόμετρου απ' το Καστρί ακτινοβολεί με την μεγάλη ιστορική και αρχαιολογική της σημασία η αρχαία πολιτεία **Ώρραον**. Είναι ένας χώρος απίστευτης ομορφιάς, που με την ερειπωμένη ακρόπολη και τα εκπληκτικά οικοδομήματα, μας συγκινεί για ώρες. Περιηγούμαστε μες με ξεναγό μας τον αρχαιολόγο **Θανάση Αρξουμάνη** και υποσχόμαστε να κάνουμε ένα άρθρο, αντίξιο της σημασίας και της σπουδαιότητας του χώρου.

Αμέσως μετά το Καστρί ανηφορίζουμε για **Γοργόμυλο**, σε μια διαδρομή που κανέναν χάρτη του εμπορίου δεν αναφέρει. Έχουμε όμως οδηγό μας το **Νίκο Ψυχογιό**, υπάλληλο της Νομαρχίας Άρτας και άριστο γνώστη της περιοχής. Μικροί συνοικισμοί του Γοργόμυλου, με ελάχιστα σπιτάκια, εμφανίζονται ο ένας μετά τον άλλον. Είν' ένας τόπος όμορφος, ήρεμος, μακριά από οδικές αρτηρίες πολυσύχναστες. Στον οικισμό του **Αϊ - Γιώργη**, είναι ανοιχτό το καφενεδάκι της κυρά - Λένης. Ο **Στράτος Καλτσής** από το Γοργόμυλο - που

Μικρή, πανέμορφη λιμνούλα σε υψίπεδο πάνω από το οροπέδιο της Φανερωμένης.

Από τον απόκρημνο αυχένα βόρεια της Φανερωμένης, η ευρύτατη κοιλάδα του Άραχθου και τα Τζουμέρκα παρουσιάζουν ένα θέαμα μεγαλόπρεπο.

μένει στη Θεσσαλονίκη ! - μας κερνάει τσιπουράκι, από ζαμπέλλα φυσικά.

Ανηφορίζουμε συνεχώς, τελειώνει η άσφαλτος, αρχίζει τσιμεντόδρομος και μετά χωματόδρομος, σκληρός αλλά αξιόπιστος. Περνάμε από συνεχείς χαραδρώσεις, σε τραχειές ασβεστολιθικές βουνοπλαγιές με τεράστια πουρνάρια. Σε υψόμετρο 1200 μ. το τοπίο ημερεύει. Μπροστά μας, εκτείνεται ένα μακρόστενο, χορταριασμένο υψίπεδο με στάνες, κοπάδια και ωραιότατες λιμνούλες.

Αμέσως μετά, εντελώς αναπάντεχα συναντάμε πλάι στο δρόμο ένα πετρόχτιτο πηγάδι με υπέροχο νερό. Όλη η περιοχή μοσχοβολάει από θρούμπι, δικαιολογημένα οι μελισσοκόμοι της Ροδαυγής φέρνουν εδώ τα μελίσσια τους για να βγάλουν το περίφημο θρουμπίσιο μέλι. Δωδεκάμιση χιλιόμετρα μετά την αναχώρησή μας από το Καστρί, συναντάμε στα δεξιά τη διασταύρωση προς τη Ροδαυγή, ενώ στην ευθεία προβάλλει το οροπέδιο της Φανερωμένης. Η κυρά - Γιαννούλα κάνει μεγάλες χαρές που μας ξαναβλέπει. Αμέσως μας οδηγεί στο φτωχικό της και μας κερνάει υπαίθριο καφεδάκι. Τα καρύδια είναι πια μαζεμένα στα τσουβάλια τους, ενώ κάποια άλλα που είναι υγρά, στεγνώνουν στον δυνατό ήλιο του Οκτώβρη. Γεμίζουμε το αυτοκίνητο με όσα καρύδια μπορούμε περισσότερα, της ευχόμαστε Καλό Χειμώνα και την αποχαιρετάμε. Μακάρι κάποια φορά στο μέλλον να την ξανα συναντήσουμε, γερή και δυνατή όπως τώρα. Διασχίζουμε τη Φανερωμένη και μέσα από δύσβατο πετρόδρομο φτάνουμε στο τέρμα του

αυχένα, σε υψόμετρο 1300 μ. Βρισκόμαστε ακριβώς στο χείλος ενός ασύλληπτου γκρεμού, που μετά από πολλές εκατοντάδες μέτρα σταματάει στο ασφάλτινο οδικό δίκτυο, πάνω από την κοιλάδα του Άραχθου. Το θέαμα της κοιλάδας και του ορεινού όγκου των Τζουμέρκων μας γειμίζει με δέος και οποιαδήποτε απόπειρα περιγραφής είναι μάταιη.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Τόφερε η τύχη να επισκεφτούμε και τρίτη φορά τη Ροδαυγή, γύρω στις 10 του Νοέμβρη. Μέσα σε λίγες μέρες οι νύχτες έγιναν ψυχρές, από νωρίς άναβε το τζάκι. Τα χρώματα του φθινοπώρου γλύκαναν κι αυτά, τα φύλλα στα κλαδιά άρχισαν ν' αραιώνουν και να πέφτουν.

Χαράματα Σαββάτου προς Κυριακή 9 Νοέμβρη, λίγο πριν από τις 4, είμαστε όρθιοι στο μπαλκόνι του Ξενώνα. Κρύο διαπεραστικό, μπουφάν, τρίποδας στημένος και τηλεφωκός που σημαδεύει την πανσέληνο.

Σε μια από τις ωραιότερες εκλείψεις της.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θεορμά ευχαριστούμε:

-Την **Μαρία Παπαβασιλείου** και τον αδελφό της **Βασίλη**, τόσο για την αξέχαστη φιλοξενία τους στον ξενώνα “**Μαρούσιω**”, όσο και για την πολυτιμότερη συμμετοχή τους στην ολοκλήρωση του άρθρου. Οι ίδιες ευχαριστίες απευθύνονται στους συμπαθέστατους γονείς τους **Τάκη** και **Βαγγελιό**, καθώς και στην **Αντριάνα Μπαρτζώκα**, συνεργάτιδα του ξενώναξ.

- Την Αρχαιολόγο **Ελένη Παπαβασιλείου** για τις συνολικά σημαντικότερες πληροφορίες της, καθώς και τον Αρχαιολόγο **Θανάση Αρκουμάνη**, για την ωραία ξενάγηση στο Όρραον.

- Τον σεβάσμο αλλά και τόσο ανθρώπινο **παπα-Γιάννη**, για τις πληροφορίες του και τη γαλήνη που μας μετέδωσε.

- Τον **Πέτρο Μπαρτζώκα**, τον **Νίκο Ψυχογιό** και τον τσιπουροπαραγωγό **Βασίλη Κασάρα**.

- Την γλυκύτατη **κυρά-Γιαννούλα**, όχι μόνον για τα υπέροχα καρύδια της αλλά και για την αισιοδοξία που μας μετέδωσε από τα τεράστια αποθέματά της.

- Τέλος, κάθε άνθρωπο της Ροδαυγής, που περισσότερο ή λιγότερο, βοήθησε το έργο μας.

Έκλειψη Σελήνης πάνω από τον ουρανό της Ροδαυγής, μια εμπειρία μοναδική.

ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΛΗΣΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ: 26830

Διαμονή:
Ξενώνας “ΜΑΡΟΥΣΙΩ”.

Τηλ. 26830/71131, 22685, 22901 -
κιν. 6932/660303

Εστίαση:
Ταβέρνα-ψησταριά “ΡΟΔΑΥΓΗ” :

26830/71560 Κώστας Γεωργογιάννης-
Παντοπωλείο-ταβέρνα :Ροδαυγή 71253

Ταβέρνα-ψησταριά στα Πιστιανά: 71559
Ξενώνας “Μαρούσιω”: Παραδοσιακή Ελληνική κουζίνα, όπως Τραχανάς με γίδα ή μοσχαραάκι, Τσιγαρίδες, Χοιρινό με πρασοσέλινο, μεγάλη ποικιλία από πίτες και όποια παραδοσιακά εδέσματα επιθυμούν οι επισκέπτες. Πλούσιο πρωινό με αφθονία σπιτικών γλυκών και μαρμελάδων.

ΑΠΟΣΤΑΣΕΙΣ-ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ

Από Άρτα: **22χλμ.**

Από Γιάννενα: **60χλμ.** (μέσω Αμμότοπου-Γυμνότοπου-Πέντε Πηγαδιών).

Από Αθήνα: **380χλμ.**

Από Θεσ/νίκη:

Α) (Αμμότοπος-Γυμνότοπος-Γιάννενα-Μέτσοβο-Γρεβενά) **347 χλμ.**

Β) (Γέφυρα Πλάκας-Βουργαρέλι-Αθαμάνιο-Μεσοχώρα-Στουραραίικα - Πύλη - Τρίκαλα - Λάρισα) **383 χλμ.**

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

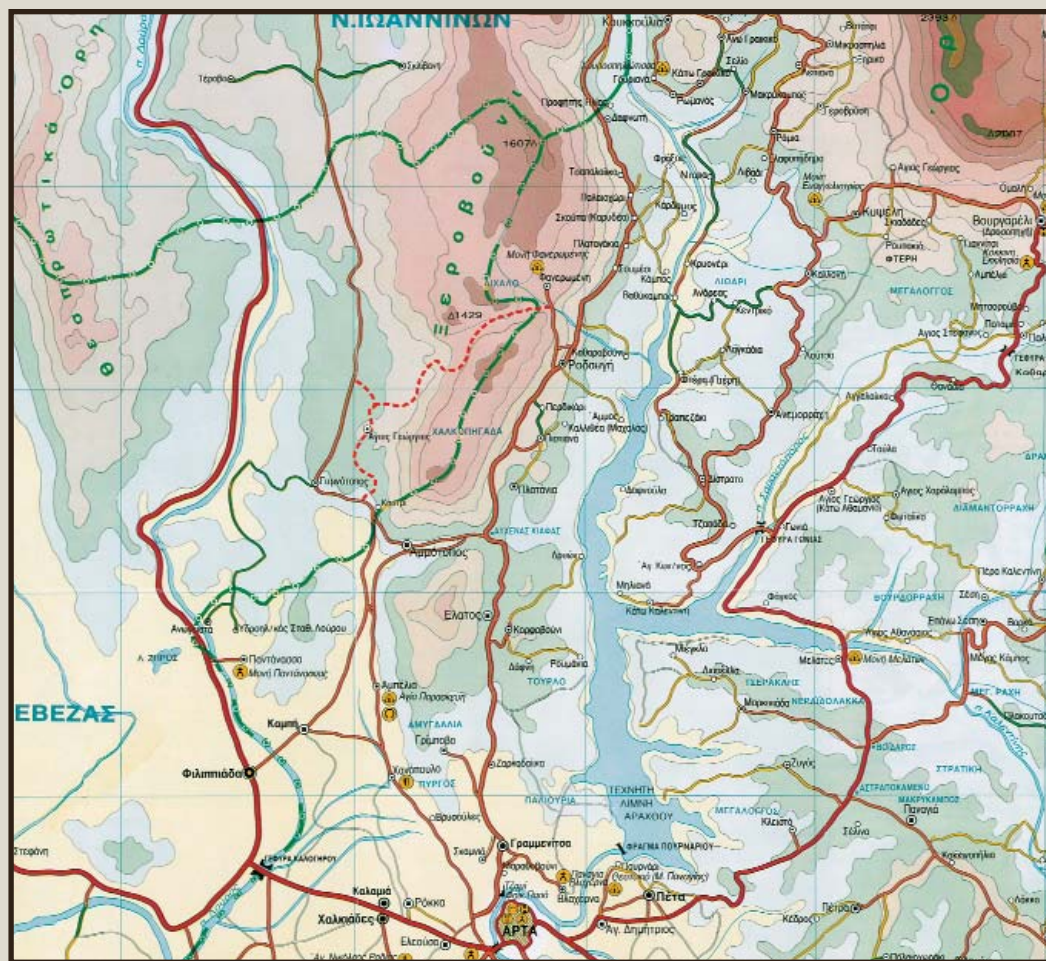
♦ Κ. Θ. Γιαννέλος, “ΤΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΑ ΜΝΗΜΕΙΑ ΤΗΣ ΑΡΤΑΣ”, εκδ. ΝΟΜΑΡΧ. ΑΥΤΟΔ. ΑΡΤΑΣ, Β' εκδ. 2001

♦ Κ. Α. Διαμαντής, “ΑΠΑΝΤΑ”, Τόμος 1 (Αθήνα 1984), Τόμος 3 (Αθήνα 1985).

♦ Ε. Παπαβασιλείου, “Έντοπιζόμενες αρχαιολογικές θέσεις των Μολοσσών στο ανατολικό Ξεροβούνι”, “ΤΖΟΥΜΕΡΚΙΩΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ”, τεύχος 4ο, Μάιος 2003

♦ Λ. Β. Ζιανίκας, “Η Ζαμπέλλα”, εφ. “ΤΑ ΝΕΑ ΤΗΣ ΣΚΟΥΠΑΣ”, ΑΠΡ-ΙΟΥΝ. 2003

Ορεινή Διαδρομή Καστρί - Φανερωμένη

Τμήμα χάρτη Νομού Άρτας της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Άρτας